

N:o 9.

Ank. till Riksd. kansli den 21 febr. 1908, kl. 3 e. m.

Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4 i anledning af hr M. Sundströms motion, n:o 95, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om jordafsöndringar, hvilka såsom arf afsöndrats på viss tid och mot vissa skyldigheter till stamhemmanet m. m.

I en inom Andra Kammarerna under n:o 95 väckt motion har hr Sundström hemställt,

att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller, det Kungl. Maj:t täcktes låta undersöka i huru stor utsträckning jordafsöndringar från hemman, hvilka såsom arf afsöndrats på viss tid och mot vissa skyldigheters utgörande till stamhemmanet, förekomma, samt därpå för Riksdagen framlägga förslag, hvarigenom dylika lägenheters innehafvare antingen tryggas i den fortsatta besittningen af desamma eller ock vid besittningstidens slut tillförsäkras ersättning för å lägenheterna gjorda förbättringar.

Såsom stöd för motionen har motionären anført:

»I min hembygd finnes en del från hemman under förra tider såsom arf på viss tid och mot vissa skyldigheters utgörande till stamhemmanet afsöndrade torplägenheter. Dessa afsöndrade torplägenheters tillkomst har vanligen tillgått på följande sätt:

Ägaren af ett hemman önskade på grund af hög ålder öfverlämna egendomens drift och skötsel i yngre händer. Nu funnos kanhända två

eller flera barn i familjen. Han träffade då öfverenskommelse med dessa, att ett af dem mot en viss, vanligen mycket billig lösesumma skulle öfvertaga hemmanet, under det han själf betingade sig vissa förmåner ur gården till döddagar. Den kontanta lösesumman skulle delas mellan arvingarna. Stundom brukade man emellertid i stället för penningar tilldela dessa en mindre, från hemmanet afsöndrad torplägenhet. Dessa afsöndringar gjordes på viss tid, t. ex. 50 år, eller ock under deras och deras barns lifstid. Vanligen föreskrefs, att lägenhetens innehafvare skulle vara skyldig att till stamhemmanet utföra vissa dagsverken under året. Däremot saknas bestämmelser om någon som helst godtgörelse till lägenhetens innehafvare, då lägenheten vid besittningstidens slut återfaller till hemmanet.

Jag förmodar, att orsaken till denna egendomliga form för afsöndring är att söka dels i forna tiders trånga lagbestämmelser om jordafsöndring, dels uti allmogens kända motvilja mot att stycka sina egendommar i alltför små lotter.

Huru stort antalet af dylika afsöndrade lägenheter kan vara, är för mig omöjligt att uppgifva. Personer med sakkännedom på dessa områden hafva sagt mig, att det på vissa orter är ganska afsevärdt, ehuru antalet naturligtvis med hvarje år som går förminskas. Jag förmodar emellertid, att det för myndigheterna bör vara jämförelsevis lätt att åstadkomma en utredning i detta fall.

Det säkra är, att på vissa orter finnas ganska många innehafvare af dylika lägenheter, hvilka med bekymmer motse den dag, då lägenheterna skola återfalla till stamhemmanet. Må vi tänka oss in i deras förhållanden! De hafva under årtionden innehafvt sina lägenheter. Under försäkelser och sparsamhet hafva de här åt sig uppfört ett eget hem. Jorden har förbättrats genom omsorgsfull skötsel samt utvidgats genom nya odlingar. Så kommer en dag, då besittningstiden upphör. Byggnaderna blifva ytterst litet värda, då de stå på annans grund. För de å jorden åstadkomna förbättringarna och odlingarna hafva de enligt kontrakten ingen rätt till ersättning. Alltsammans, med undantag af uppförda byggnader, återfaller utan lösen till stamhemmanets ägare.

Det förefaller mig dock bra hårdt, att barnen skola lida för föräldrarnas missgrepp eller forna tiders trångbröstad lagbestämmelser; och jag undrar, huruvida man icke genom lämpliga åtgärder skulle i någon mån kunna vinna rättelse häruti. Det råder ju i våra dagar en allmän sträfvan att underlätta den enskildes bemödanden att skapa ett eget hem. Här

hafva vi en del egna hem, från hvilka deras ägare förr eller senare skola aflägsnas af orsaker, för hvilka de näppeligen kunna sägas vara ansvariga. Jag anser, att man borde taga i öfvervägande, huruvida åtgärder kunna vidtagas till dessa missförhållandens afhjälpande.»

Motionen afser ett alldeles särskildt slag af afsöndringar, nämligen sådana torplägenheter, som afsöndrats *såsom arf* på viss tid och mot vissa skyldigheters utgörande till stamhemmanet.

Till en början vill utskottet anmärka, att inom utskottet med dess erfarenhet befintligheten af så beskaffade afsöndringar som dem motionen afser icke äro för utskottet kända. Någon som helst utredning om omfattningen, hvori dylika afsöndringar till äfventyrs förekomma, föreligger ej i motionen och har det icke heller varit möjligt för utskottet att ens i någon mån fullständiga hvad som i motionen härutinnan felas. En sådan utredning skulle i utskottets tanke förutsätta genomgående och granskning af de särskilda domsagornas i landet inteckningsprotokoll. Någon annan väg att erhålla de erforderliga upplysningarne kan utskottet ej tänka sig. Utskottet saknar alltså helt och hållet ledning för bedömmande af hvilken allmän betydelse de af motionären anmärkta missförhållanden praktiskt sedt kunna äga. Motionären hemställer nu om en undersökning, hvilken motionären, enligt hvad han anför i motiveringen, tror blifva jämförelsevis *lätt* för myndigheterna att åstadkomma. Utskottet är dock på redan anförda skäl af motsatt uppfattning och håller före, att undersökningen i fråga skulle blifva både mycket svår och ganska kostsam, och då utskottet, såsom nyss är nämnt, ej är öfvertygadt om vikten af denna undersökning, saknar utskottet skäl att biträda motionen, såvidt den afser en dylik undersökning.

Beträffande motionens senare del, som åsyftar framläggande af förslag, hvarigenom innehafvare af ifrågavarande lägenheter skulle antingen tryggas i den fortsatta besittningen af desamma eller ock vid besittningstidens slut tillförsäkras ersättning för å lägenheterna gjorda förbättringar, synes det utskottet, som åtgöranden i sådan riktning skulle falla inom den civila rättens område och inom den del däraf, som gjorts till föremål för lagstiftning så nyligen som genom lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom. Utskottet tilltror sig icke vid sådant förhållande att närmare ingå på denna del af motionen, och utskottet vill endast, vidkommande motionens sista del, anmärka, att, då torplägenheterna i fråga förvisso icke i allmänhet lära vara mottagna efter syn

och en ganska lång tid i de flesta fall torde förflutit sedan upplåtelsen ägde rum, den erforderliga bevisningen om möjliga förbättringars befintlighet och värde skulle möta synnerliga svårigheter.

På grund af hvad utskottet sålunda anfört, hemställer utskottet,

att förevarande motion icke måtte af kammaren bifallas.

Stockholm den 21 februari 1908.

Å utskottets vägnar:

ERIK MARTIN.